

Posudek na studentskou soutěžní práci: Zdeňka Horáčková, Kardinál Ditrichštejn a jeho vztahy k římské kurii ve světle dopisů tří papežských nunciů (1621–1634), FF Univerzity Pardubice, 2020

Autorka ve své soutěžní práci zaměřila pozornost na jednu z nejvýznamnějších postav českých a moravských dějin pobělohorského období – kardinála Františka Ditrichštejna. Práci rozčlenila do pěti kapitol, z nichž druhá a třetí jsou pro přehlednost tematicky děleny do podkapitol. V **úvodní kapitole** stručně charakterizuje kardinálovu osobnost a jeho místo v pobělohorském procesu rekatolizace a nového politického upořádání českého státu a jako **cíl si vytyčuje „poodhalení některých aspektů Ditrichštejnova vztahu k papežské kurii v letech 1621–1634“**, kdy kardinál disponoval největším vlivem a kromě svých církevních povinností působil i jako vrcholný politik a diplomat, vázaný loajalitou k papeži, císaři a španělskému králi a v jejím rámci nucený přizpůsobovat své ambice a strategie. Dostát tomuto cíli chce za pomoci informací obsažených v dosud nepublikovaných listech tří apoštolských nunciů působících ve sledovaném období u císařského dvora – Carla Caraffy, Giovanniho Battisty Palotta a Ciriaca Rocciho, adresovaných kardinálovi, které se nacházejí v Rodinném archivu Ditrichštejnů, uloženém v Moravském zemském archivu v Brně, což považují za originální úhel pohledu. Hodlá v nich zjistit, co vypovídají o kardinálově postavení a jak dokreslují jeho vztah ke Svatopetrskému stolci zejména v období pontifikátu papeže Urbana VIII. Metodologickým východiskem je pro ni problematika vícenásobné loajality (viz resumé), což měla autorka zmínit již v úvodu.

Ve druhé kapitole autorka na základě domácí i zahraniční odborné literatury nastiňuje kardinálovo působení pod zorným úhlem trojí loajality – tu výhodné, tu omezující, v závislosti na vývoji evropské politiky a na změnách politických strategií tří výše zmíněných mocenských činitelů. Nejprve se věnuje Ditrichštejnovi ve službách císaře, jeho kariéernímu vzestupu a působnosti na poli politickém i církevním, poté nastiňuje důvody kardinálova prošpanělského cítění včetně členství v tzv. španělské frakci a finančních a politických výhod z něj plynoucích a následně se věnuje kardinálovu vztahu k profrancouzskému papeži Urbanu VIII., za jehož pontifikátu dochází nejen k ochlazení vztahů papeže k císaři a španělskému králi, ale i k názorovému vyhranění vlivných osobností císařského dvora a jejich příklonu ke španělské straně. Autorka dále věnuje pozornost dopadu papežské profrancouzské politiky na postavení nunciů u císařského dvora, postupně odstavovaných z císařovy blízkosti a

zbavovaných možnosti zasahovat do politického dění, úměrně s prohlubováním odluky Říma a Vídně.

Jádrem práce je třetí kapitola, která je, na rozdíl od prvních dvou vypracovaných na základě znalostí odborné literatury, vystavěna na interpretaci 44 dosud neotištěných listů papežských nunciů, adresovaných kardinálovi, místy konfrontovaných s poznatky z odborné literatury. V úvodu přináší vnější analýzu těchto listů, poté následují tři podkapitoly, věnované jejich součinnosti s kardinálem. V případě Caraffy je interpretováno 19 listů, věnovaných jak zásadním problémům (nedostatek řeholnictva v moravských klášterech, kardinálovy snahy o jejich doplnění, novokřtění, přenesení kurfiřtské hodnosti na vévodu bavorského 1623), tak běžné agendě (dopadení uprchlých delikventů z řad katolických kněží) nebo osobním záležitostem kardinálovým (poplatek za kardinálský prsten) či nunciiovým (otázka získání kardinalátu). Z Pallotovy nunciatury je interpretováno 21 listů, přinášejících doplňující informace k Ditrichštejnově snaze o získání ostatků sv. Cyrila a Metoděje pro olomouckou katedrálu, k papežské žádosti o vyslání mistrů pro papežskou mincovnu, nenaplněné nunciově snaze získat kardinála pro papežskou stranu ve válce o mantovské dědictví, jeho snahám o jmenování Filipa Fridricha Breunera světícím biskupem či jurisdikčním záležitostem (kauza faráře z Hrádku u Znojma). Rocciho 4 listy jsou pro autorčinu práci bezpředmětné, protože pouze jeden z nich pochází z období jeho nunciatury.

Ve čtvrté kapitole autorka shrnuje a uzavírá své poznatky, získané vytěžováním výše uvedených 44 listů papežských nunciů adresovaných Ditrichštejnovi (oboustranná zdrženlivost v písemném styku, zapříčiněná jak dvouúrovňovým rozdělením soudní pravomoci mezi biskupy a legáty, tak profrancouzským kurzem Urbana VIII., absence informací o zásadních církevně-politických problémech, výrazná formálnost listů, absence informací osobní povahy, nunciovy listy, s výjimkou jediného, psány nunciaturními písaři). K autorčiným závěrům dodávám, že nunciové obecně vedli rozsáhlou korespondenci nejen se státním sekretariátem, případně papežem (instrukce jim ukládaly psát co nejčastěji), ale i s dalším okruhem osob (sekretáři kuriálních úřadů, církevní i světské hodnostáři včetně panovníků) a jako biskupové vedli pravidelnou korespondenci s klérem a úředníky svěřených biskupství, atp. Proto vlastní rukou psali výjimečně (např. rodinným příslušníkům nebo osobním přátelům), většinou byly jejich listy psány písaři podle nunciova diktátu nebo poznámek a nuncius pouze připojoval svůj podpis, někdy i krátký přípisek, často v případě, kdy se na poslední chvíli před zapečetím listu dozvěděl nějakou důležitou informaci. Zásadní a citlivé informace byly sdělovány v osobním styku, šifrovány nebo posílány adresátům po

důvěryhodných osobách, v běžné korespondenci jsou zmiňovány, pokud vůbec, pouze v náznamech. Informaci osobní povahy jsem ale přece jen našla, a to v listu č. 9, z něhož se dozvídáme, že se Caraffa na cestě z Prahy staví u kardinála v Mikulově pro víno, kterým jej kardinál obdaroval. Kardinálův list o tom se pravděpodobně nedochoval... Korespondence dochovaná v Rodinném archivu v omezeném rozsahu, na rozdíl od korespondence s jinými adresáty, tedy nedovoluje činit zásadnější závěry a spíše potvrzuje informace známé z literatury o kardinálovi.

Poslední kapitolou (přílohou) je edice 44 dochovaných listů výše zmiňovaných tří papežských nunciů, adresovaných kardinálu Ditrichštejnovi, na závěr je připojen seznam použitých pramenů a literatury i elektronických zdrojů a resumé. Co se týče edice, bylo by vhodnější, kdyby autorka místo ediční poznámky postupovala tak, jak je obvyklé ve vydávaných nunciaturních edicích, které zná (viz seznam literatury), tj. místo ediční poznámky předradila editované korespondenci stručné pojednání o pramenech a jejich dochování a ediční zásady. Vyhnula by se tak zbytečnému dublování s analýzou listů papežských nunciů v úvodu třetí kapitoly a čtenáři by poskytla přehlednější informace. Za nedostatek považuji absenci edičních zásad, které jsou nezbytnou součástí všech nunciaturních edic a jejichž aplikace by umožnila sjednocení psaní malých a velkých písmen, akcentů a interpunkce, a tím i porozumění textu. Dodávám, že autorka se mylí v registru listu č. 11: císař nevydá nový memoriál ohledně novokřtěnců, ten má sepsat Caraffa, a na jeho základě císař vydá nové nařízení, v registru listu č. 15 se nejedná o přeposlání dopisů z Říma, ale pastýřských listů a v č. 10 je oním hrabětem della Torre hrabě Thurn. Protože se jedná o českou edici, měla by autorka uvádět místo vydání listů v českém znění, nikoli v italském (č. 4, 5, 6, 42), což u ostatních dodržuje. V seznamu zkratk postrádám „D. = Don, Dona“ a pokud autorka v poznámce uvádí citaci literatury, měla by uvést i příslušnou stránku (např. č. 19, pozn. 29).

Lze konstatovat, že autorka dostala svému záměru, nastíněnému v úvodní kapitole, jak shrnuje v kapitole závěrečné. Ve druhé kapitole prokázala velmi dobrou znalost domácí i zahraniční literatury, tedy i svých jazykových znalostí, a prokázala schopnost její vhodné interpretace ve vlastním textu. Za přínosné považuji kapitolu třetí a vlastní edici nunciaturní korespondence. Třetí kapitola je originální díky interpretaci dosud nevydaných dochovaných pramenů a autorka v ní prokázala své paleografické a jazykové znalosti nezbytné jak pro jejich studium v Zemském archivu v Brně a Národním archivu v Praze, tak pro vypracování připojené edice nunciaturní korespondence, v níž prokázala, přes výtky shora uvedené,

základní dovednosti nezbytné pro ediční práci a zveřejnila dosud nevydaný pramen. Nutno dodat, že ediční práce je u současných studentů ojedinělým jevem (bohužel).

Důležitým hlediskem pro posouzení by však měla být i kvalita písemného projevu, a to zvláště u studentů humanitních oborů. Nepatří do něj hovorové výrazy používané v mluveném projevu – např. být „v závěsu“ (s. 8), „koneckonců“ (s. 10, 11, 2x za sebou), „tohle“ (s. 10), „nežli“ (s. 13) nebo „skrže“ (s. 9, 14, 18, 25) a již vůbec ne hrubé chyby - „pravidel, které!“ (s. 14), „kdy se papežská i španělská frakce snažili!“ (s. 19). Autorka by se měla též vyvarovat nesprávného používání vztažných zájmen a dávat si pozor na slovesné vidy. Další neobratnosti: povyšuje se do stavu říšských knížat nikoli říšského knížete (s. 5); šetřit na něčem, tedy v případě Ditrichštejnů (plurál) na nich nikoli na ně (s. 6); post císařova tajného rady není institucí (s. 7) ale úřadem, institucí je tajná rada, jejímž byl členem; participovat na něčem nikoli při něčem (s. 18); v listech nunciů nešlo o pointu, ale o obsah sdělení (s. 13).

Kromě stránky jazykové je třeba věnovat pozornost i kontrole indexování poznámek. Autorka pravděpodobně původní text zkracovala a byla v časové tísní. Tím by bylo možné vysvětlit skutečnost, že za pozn. 5 následuje pozn. 15 (s. 2), za pozn. 64 (s. 12) následuje pozn. 66 (s. 13), za pozn. 66 následuje pozn. 68 (s. 13), za pozn. 73 následuje pozn. 77 (s. 14), za pozn. 84 následuje pozn. 86 (s. 15) a za pozn. 114 následuje pozn. 117 (s. 20), což by se stávat nemělo. Za chybu vzniklou nepozorností považuji, že se v práci objevuje 2x stejná pasáž včetně totožného znění poznámky: poprvé ve třetí kapitole, kde v úvodu věnovanému vnější analýze píše na s. 13: „Při vnější analýze si [!] lze zaměřit... šlo nunciům spíše o pointu sdělení než o jeho formu.“⁶⁶, podruhé v edici listů papežských nunciů na s. 24–25, kde má poznámka index². V každém případě se kvalita historikovy práce odvíjí i od pečlivé závěrečné kontroly textu, který by měl být i bez vícenásobných překlepů. Ostatně na výše uvedené měl autorku upozornit i pedagog, který její soutěžní práci vedl, pokud ji četl ve finálním znění.

V žádném případě bych nechtěla autorku výše psanou kritikou poškodit a odradit ji od dalšího psaní, ani zpochybnit její schopnost historické práce. Vše je věcí praxe a jsem přesvědčena, že po odstranění výše uvedených nedostatků bude možné její zajímavou práci, přispívající k dalšímu prohloubení kardinálovy osobnosti, otisknout v některém z historických periodik.

V Praze dne 6. dubna 2020

PhDr. Alena Pazderová v.r.

Národní archiv v Praze, 1. odd.

Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6